

Lätt om odling

Nr 9 • Växtskydd

Växtskydd innebär att vi skall skydda våra växter från att bli angripna av skadedjur och sjukdomar. Växterna kan skyddas på flera sätt, med mer naturvänliga metoder. Viktigast är att vi sköter våra växter på bästa sätt, då blir de inte lika lätt angripna.

Rätt växt på rätt plats

En växt som mår bra blir mer sällan angripen av skadedjur och sjukdomar. För att plantan skall trivas behöver den rätt växtplats och lagom mycket ljus, vatten och näring. Växer den dåligt blir den svag och angrips lättare. Det är också viktigt att växten är härdig, dvs tål den klimatzon den skall planteras i.

Det kan finnas skillnader mellan olika sorter av samma växtslag. En del sorter är

mindre mottagliga för sjukdomar (resistent) än andra. Det finns till exempel både svarta vinbär som är resistent mot mjöldagg och potatissorter som är motståndskraftiga mot bladmögel/brunröta, potatiskräfta och potatiscystnemato.

Förutom sortskillnader finns det kvalitetsskillnader mellan plantor. En del sjukdomar som t ex rödröta och virus kan följa med växten vid köpet. Köp alltid statsplomberad utsädespotatis och plantor av god kvalitet helst med någon garanti t ex E-märkning även om de är dyrare. Du tjänar på det i längden.

Rätt växtplats är viktig.

Växelbruk för att behålla växten och jorden frisk

Flera vanliga sjukdomar på grönsaker uppkommer oftare om man odlar samma slags växter på samma plats år efter år. Det gäller t ex potatiscystnemato (potatisål) och klumprotssjuka på kål. Detta gäller även fruktträd. Det sägs sedan gammalt att man inte skall plantera kärnfruktsträd på en plats där ett äppel- eller päronträd har vuxit. Istället kan man plantera körsbär eller plommon som är stenfruktsträd efter päron och äpple. Planera odlingen så att det dröjer minst fyra år innan potatis eller kål kommer igen på samma plats.

Gör gärna en plan över odlingen var-

Text: Inger palmstierna. Teckningar: Han Veltman

Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org

je är. Då får du god hjälp för minnet och planeringen inför nästa år.

Ogräs lockar skadedjur

Det är viktigt att hålla rent från ogräs i grönsaksland och rabatter. Många vanliga ogräs som t ex hundkäx är släkt med våra nyttoväxter. Ogräset kan dra till sig insekter, som sedan går vidare till morot eller någon annan grönsak. Det är inte bara för utseendets skull det skall vara ogräsrent i landen. Rensar man noga på försommaren brukar det inte vara så mycket ogräs på sensommaren.

Det finns också andra sätt att undvika ogräs. Täckodlar man kvävs ogräset så småningom. Vid täckodling täcks jorden under hela odlingsperioden med något material som halm i tjocka lager, gräs-klipp, odlingspapper eller rent av plast. Man gör hål i täckmaterialet där plantorna ska stå men resten av jorden är täckt under hela odlingssäsongen.

Var på din vakt

Är man uppmärksam är det lättare att i tid upptäcka och sätta stopp för många skadedjursangrepp och sjukdomar.

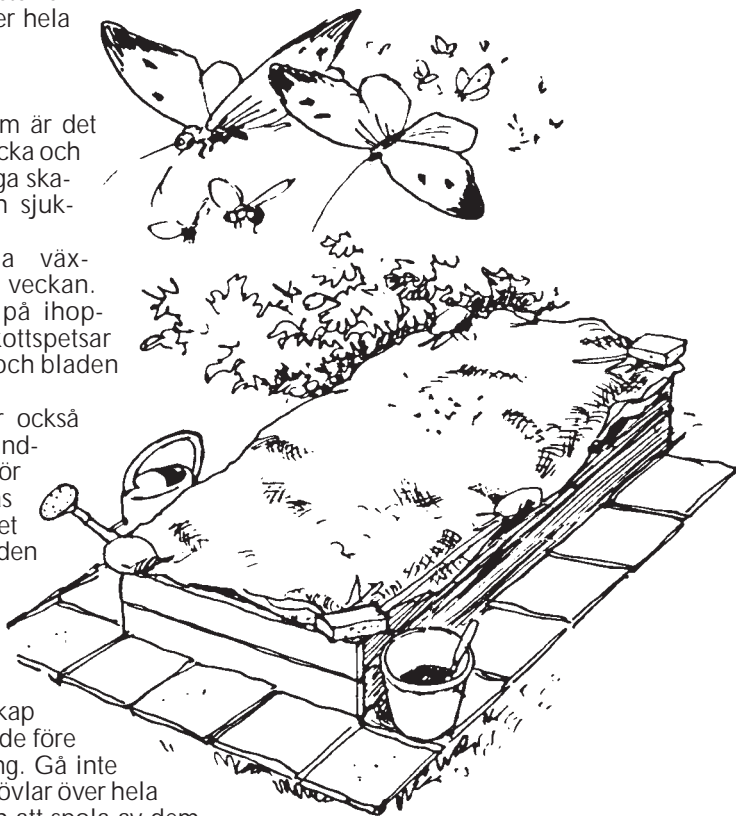
Inspektera gärna växterna någon gång i veckan. Titta särskilt noga på ihop-rullade blad, skottspetsar samt vid rothalsen och bladen närmast marken.

Odlingshygien är också viktig om man vill undvika sjukdomar. Kör inte med jordfräs över hela området utan att spola av den mellan varje stycke. Många allvarliga sjukdomar som potatiskräfta sprids med jord. Låna gärna grannens redskap men rengör dem både före och efter användning. Gå inte med leriga gummistövlar över hela koloniområdet, utan att spola av dem med vatten först.

Täckning med fiberduk – både minidrivhus och växtskydd

Morotsfluga och kälkfjärilslarver är besvärliga insekter. Mot sådana skyddar man plantan bäst genom att täcka den med fiberduk. Fiberduken hindrar insekterna från att komma åt växten. Vid sådd eller utplantering täcker man omedelbart odlingen med denna tunna, lätta väv. Den ska förankras noga vid marken med jord, sand, brädor eller stenar. Fiberduken är så lätt att plantorna trycker den uppåt och alltså kan växa ganska länge under den. Regn tränger ner genom väven så det är inga problem med vattning.

Väven skyddar också mot frost, i alla fall ett par grader under noll. Vid utplantering skyddar väven mot sol och blåst samt gör att det blir något varmare än utanför. Det finns flera sorters fiberduk

Fiberduken hindrar insekten från att komma fram till växten.

att välja mellan. De kan köpas i fackhandel och varuhus.

När angreppen är där

Vad gör man då om man ändå får angrepp? Det finns flera miljövänliga bekämpningsmetoder att ta till.

Händerna är ett av de bästa redskapen för bekämpning. Larver, sniglar, bladlöss och vivlar (skalbaggar) bekämpas enklast genom att man helt enkelt plockar bort dem för hand. Det är därför man skall inspektera sina växter noga så att man kan plocka bort djuren innan de gjort för stor skada. Bladlöss repar man av mellan fingrarna och mosar sönder, eller så nyper man av hela skottspetsen. Lövvivlar skakar man loss ur buskar och träd ned på dukar utlagda på marken. Duken viks sedan ihop och bärs bort.

Att spruta med **kallt vatten** är också ett utmärkt sätt att bekämpa skadegörare. Sprutar man växten med kallt vatten under högt tryck spolas insekterna loss och trillar ner till marken. Besprutningen bör upprepas flera gånger med någon veckas mellanrum, så att även nykläckta löss spolats bort.

Såplösning är ett skonsamt medel mot insekter. Rätt dosering är en halv deciliter flytande såpa till en liter vatten. Tar man mindre skadas inte djuren och tar man mer kan växterna få brännskador. Såplösning fungerar bäst mot bladlöss. Den tar inte bort alla insekter. I handeln finns ett flertal liknande medel, s k växtvårdsmedel, med såpa, gelatin och/eller oljor som är skonsamma mot miljön men skadliga för olika insekter. Även olika växtextrakter används. Vitlök har effekt mot mjöldagg på gurka i växthus och åkerfräken har viss effekt mot mjöldagg på krusbär.

Att **pudra** morotsplantor och kålplantor med **vedaska** eller **Algomin** skyddar mot angrepp av morotsbladloppa och jordlappar. För att metoden ska fungera måste behandlingen upprepas så ofta att plantorna alltid är täckta av aska eller mjöl. Regn och blåst förstör skyddet.

För åtgärder mot snigelangrepp se Lätt om odling nr 43, *Spanska skogs-snegeln*.

Plocka bort skadedjuren innan de hinner äta upp växten.

Många av de uppgifter om alternativa bekämpningsmetoder som förekommer i tidningar och böcker är tyvärr felaktiga. Nässelvatten hjälper **inte** mot bladlöss, inte heller avskräcker tomat- eller renfanevatten insekter. Samodling av lök och morot eller potatis och bondeböna som skydd mot insekter har ingen påvisad effekt mot skadegörare.

Naturen har egna sätt att bekämpa skadedjur. Nyckelpigans, blomflugans och guldögonsländans larver äter upp bladlöss och det finns parasiter på kålfjärilens larver. I växthus har man länge använt parasitsteklar mot vita flygare och rovkalster mot spinnkvalster.

Se även Lätt om odling nr 41, *Biologisk bekämpning i växthus och trädgård*. En del skadedjur förekommer i stora mängder vissa år men behöver inte skada växterna nästa år, t ex rapsbaggen som angriper kålväxter.

När ingenting hjälper

Det finns dock sjukdomar som inga bekämpningsmetoder hjälper emot, t ex potatiscystnematod och vinbärsgallkvalster. Den enda möjligheten att förhindra angrepp är att ta bort angripna plantor, tillämpa växelbruk, använda friskt utsäende, resistent sorter och att ha en bra odlingshygien.

Kemisk bekämpning är inte något att rekommendera i den egna täppan. De kemiska medlen dödar ju inte bara skadegörarna utan också de nyttiga insek-

terna i trädgården. De kan också vara direkt skadliga för vår egen hälsa. Alla nya kemiska medel som vi tillför i naturen är ett hot mot miljön. Idag finns också mycket få bekämpningsmedel som är tillåtna för fritidsodlare (Klass 3 medel).

Om man i yttersta nödfall ser sig tvungen att använda kemiska medel är det mycket viktigt att man följer instruktioner om doseringar, skyddsutrustningar m m.

Mer råd och förklaringar om växtskydd finner man i följande bra böcker.

Växtskydd i trädgård, M-L Pettersson, I Åkesson. LTs förlag.

Skydda din trädgård, Maj-Lis Pettersson, Ordalaget 2004.

Skadegörare i trädgården, Boel Sand-skär, Prisma 2006.

Såplösning är effektivt mot bladlöss.

Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org